

શ્રી શિવશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ

શ્રી દેશી નાટક સમાજ.

શ્રી નવીન પૃથિરાજ ચહુઆણ
નાટકનાં ગાયનો.

અમદાવાદ

જોડસો વર્નાક્યુલર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યાં.

સંવત્ર ૧૯૪૮—સને ૧૯૯૨.

કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધીન.

કી. ૩૦-૨-૦

નાટકના પાત્રો.

જયચંદ-કનોજનો રાજા.

ધનપત્ર-તેનો પ્રધાન.

ફેસરીમત્ર-તેનો માથા પ્રધાન.

માનીવી જયચંદની રાણી.

લુન્ડાઈ-જયચંદની રાણી સંયુ-
ક્તાની મા.

સંયુક્તા-જયચંદની દીકરી.

સાહ્યાબુદ્ધિ-ગીજનીનો બાદશાહ.

તનારખા એક તુર્ક સરદાર.

પૃથિરાજ-દિલ્લીનો રાજા જય-

ચંદનો મશીઆઈ બાઈ.

કેમાસ-તેનો પ્રધાન.

ઈન્જનકમારી-તેની સ્ત્રી.

કણાટકી-એક ક્ષાત્રવી

ચંદ-તેનો મિત્ર તથા રાજ્યચારોટ.

રેણુશી-પૃથિરાજનો પાટવી કુંવર.

સમરસિંહ-ચિતોડનો રાજા પૃથિ-

રાજનો બનેલી.

કર્માદેવી-તેની સ્ત્રી.

કલ્યાણ-તેનો કુંવર.

જેશીઓ-વાણિયા-દરબારીઓ-સાહેલીઓ વિગેરે

સ્થળ-કનોજ-દિલ્હિ-ચિતોડ. ગીજની-

“ ઘર પુટયે ઘર જાય.”

“THE EVILS OF REPARATISM
ARE BAD ENOUGH.”

નાટકનો ટુંક સાર.

૪૯૪

• ભરતખંડના ઈતિહાસ કર્તા લખે છે કે ઈ. સ. ના ચારમા સદ્કામાં ભરતક્ષેત્રમાં હસ્તીનાપુર જેને હાલ દીલ્હી કહે છે તેની ગાદી મોટી ગણાતી હતી. દીલ્હીપતિ વૃદ્ધ અને વિવેકી અનંગપાંગને ફક્ત બે કુંવરીઓ હતી. મોટી કન્યા કનોજના રાકોડ રામને પરણાતી હતી, અને નાનીનું લગ્ન અજમેરના અહુઆય રામ સાથે કર્યું હતું. અપુત્ર અનંગપાળે મરણ સમયે ચોદાણુ બાણેજ પ્રૌઢ, પરાક્રમી પૃથ્વીરાજને દીલ્લીની ગાદી આપી. આમ જને ગાદીઓ એક મેક થવાથી ચોદાણુ કુલની કીર્તિ વિસ્તાર પામી. એકાએક અમૂલ્ય ખજાનો હાથ લાગવાથી પૃથ્વીરાજને ઘેર લક્ષ્મી પાણ્ડી બરવા લાગી. અદેખા, અભિમાની, નિર્વિવેકી અને નીચ, મનના કનોજરાજ જયચંદ્રી, નાના મસીઆઈ બાઈ પૃથ્વીરાજનો યશ આમ ચોદીશ વધતો જોઈ, રેહેવાયું નહીં. અભિમાનથી મનમાં અદેખાઈની ચીતા બડમડી ઉઠી, જેમાં પૃથ્વીરાજને હોમી પત્ની માત ભૂમિ ભરતભૂમીને મલેચ્છોની ગુલામડી કરી. આતો પ્રતાપના. હવે નાટકની રચના.

કનોજપુરીનાં એક બ્રાહ્મણને પૃથ્વીરાજના યશ ગુણ ગાન કરતો સાંભળી તેને પકડવાને-મારવાને કનોજપત્ની જયચંદનો વિશ્વાસુ પણ પ્રપંચી પ્રધાન ધનપત એક બે સામંતો સાથે હથાડી તરવારે ધસ્યો આવે છે. બ્રાહ્મણ ના-

સી છુટે છે સામંતોનું એક ધાંધલ ગયે છે તે જોઈ વિ-
વેકી વૃદ્ધને યુદ્ધિમાન માજી પ્રધાન કેસરીમલજી આવી
સામંતોને ટાઢા પાડે છે, અને પ્રધાનોની ખરી નીતિ સ-
મજાવે છે, એટલામાં પૃથ્વીરાજને પાપમાલ કરી ચોદાચુનો
કીર્તિવંત વાવટો રણમાં રમદોળવાની યુક્તિ શોધવા એક
પગે થઈ રહેલો જયચંદ સજાડ ધારવા ધનપતને જોડાવે છે.
પોતાના સૈન્યમાં રાખેલા તુર્ક સુબટોમાંથી એક તાર ખાનને
જોડાવે છે. ધન આપવાની સરને શાહાચુદીન ધોરી પાસે
દીલ્હી ઉપર એક તરફથી હુમલો કરાવવા ને બીજી તરફથી
ચુન્નરાતના રાજા ભોળા બીમદેવને ચઢાવવાની ગોઠવણ કરે છે.

જયચંદની માનીતી રાણુને પુત્ર નહોતો; તેથી પુત્ર-
નું અનુષ્ઠાન કરાવવા એક અખધુત જોગીને લેઈને ધનપત
તેના અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કરે છે. રાજા જયચંદ આચીતો
આવી ચઢે છે અને ધનપત તથા જોગીને જોઈ અજ્ઞ
યાય છે આમ અયોગ્ય રીતે જોગીને લેઈ અંતઃપુરમાં આ-
વવાનું કારણ ધનપતને પુછતાં તે કહે છે રાજાજી અબિ-
માની પૃથ્વીરાજે આપની માનીતી રાણીની લાજ લે-
વાકે આપનો પ્રાણ લેવા આટલી રાત્રે આ દુષ્ટ જોગટાને
અંતઃપુરમાં ધુસાડ્યો છે તે વાતની મને ખબર પડી તેથી
હું આપનું રક્ષણ કરવા આવ્યો છું ધનપતની વાત સા-
ચી માની કાનગા કાયા રાજા જયચંદ જોગીને દેશવટો
દેછે અને ધનપતનો ઉત્કાર માને છે.

જયચંદના તેડાવાથી દીલ્હી ઉપર ચઢી આવેલો શા-
હાચુદીન ભારે હાર ખાય છે અને દીલ્હીમાં કેદ પકડાય

છે. પૃથ્વીરાજ તેનો યોગ્ય માનથી સત્કાર કરે છે તેને કરેલા કામની માફી આપી તેને માનપૂર્વક ગીજની પહોચાડે છે, પૃથ્વીરાજનો જયધોષ થાય છે અને આ આશુન્દ પ્રદર્શિત કરવાં તે યશ આરંભે છે.

શંકામુદીનના પરાજયના અને પૃથ્વીરાજના વિજયના સમાચાર કનોજના દરબારમાં જઈ પહોંચે છે. કનોજરાજ જયચંદ ખટ થાય છે એવામાં પૃથ્વીરાજનો મીત્ર ચંદ બારોટ યગનમાં પધારવાનું જયચંદને આમંત્રણ કરવા આવે છે પૃથ્વીરાજની દીર્ઘચંદથી સાંભળી તેનાં મનમાં અદેખા-ધનો અગ્નિ સજ્જે છે. તેનું લોહી ઉકેલે છે તેનું શરીર ધ-ગ ધગે છે. તેનો પીત્તો ગરમ થાય છે યશમાં આવવા ના પાડે છે અને તેનાથી વડાઇ કરવા કળીયુગમાં વરછત રાજ સુયશ કરવાનો વિચાર કરી તેનું મુહુર્ત નક્કી કરવા નીમીત્તીઆઓને આમંત્રણ કરે છે નીમીત્તીઆ આવે છે. પોતાની પુત્રી સંયુક્તાનો સ્વયંવર અને રાજસુય યજ્ઞનું મુહુર્ત એકઠું નીર ધારે છે. પૃથ્વીરાજ તથા તેના અને વી મેવાડના રાજા સમરસીંહનું અપમાન કરવા તેમને દાવ રપાળનું કામ સોંપવા નીશ્ચય કરેછે. તેજેન આવેતો તેમને બાંધી આણુવા નાનાભાઇ બાળુકારાય સાથે સૈન્ય મોકલે છે અને આવતાં વારલાગેતો તેમના પૂતળા કરી મુકવા ધારે છે. પૃથ્વીરાજને પરણવાને આતુર થઇ રહેલી સંયુક્તા પ્રાણુધારને પલ પાઠવી પોતાની છબી સાથે ચંદને આવે છે. રાજ્યભારથી શ્રમીત પૃથ્વીરાજ એક બગીચામાં બેઠો છે તે વખત ચંદ આવી સંયુક્તાનું સુંદર સ્વરૂપ વર્ણવેછે

તે છપ્પી બતાવે છે. છપ્પી રાજનું મન હરે છે. રાજ પ્રે-
માવેશમાં આવે છે એટલામાં વળી ચંદ પેક્ષે પત્ર આપે છે
પત્ર વાંચી રાજ વિસ્મય થાય છે. ધીરજ ખુલે છે પ્રેમ પા-
સમાં પડે છે સંયુક્તાને હરી લાવવાનીશ્ચય કરે છે. ઐ વ-
ળતે કનોંજથી દૂત આવે છે. પૃથીરાજને જયચંદ આરબે-
લા રાજમુય યજ્ઞમાં આવવા નોતરું દે છે શાસ્ત્ર વીરદ્ધ
આરબેલા યજ્ઞનું નામ સાંભળી પૃથીરાજ અંચંગો પામે છે
યજ્ઞ કરવા સંમતી આપતો નથી યજ્ઞમાં આવવા ના પા-
ડે છે. અને યજ્ઞનાં વીધન નાખવા બાલુકારાયને કાપી નાં-
ખવા હુકમ કરે છે. કનોંજના દરબારની ચચા જોવા તથા
પ્રીયાની ખજર લેવા પૃથીરાજ છુપાવેશે ચંદ સાથે કનોંજ
આવવાનો નિશ્ચય કરે છે. કનોંજ જતાં પહેલાં પૃથીરાજ
નીતિમાન ધારી રાખેલી કલાવતી કર્ણાટકીને કૈમાસ પ્રધા-
ન સાથે કુહંદમાં દેખી કૈમાસને દેહાંત દંડ દે છે, અને ક-
ર્ણાટકીને અખલા ધારી દેશપાર કરે છે કર્ણાટક પોતાના
દુરાચારનો પસ્તાવો કરે છે. સખીઓ તેને ધીરજ આપે છે
અને પૃથીરાજના વેરી જયચંદના દરબારમાં કનોંજ જઈ રહે છે.

સ્વયંવર થાય છે તેમાં સંયુક્તા પૃથીરાજના પુતળા-
ને વરમાલા પેહેરાવી ચાલી જાય છે. સ્વયંવરમાં આવેલા
સર્વ નાના મોટા રાજ કોપથી એકસ્વરે અપમાન અપ-
માન કરી માથું ઉડે છે જયચંદ જાંખવાણા પડે છે. આ
મંત્રેલા રાજઓને સંયુક્તાને સગળવી ફરી સ્વસ્વર કરવા-
નું કહી ધીરા પાડે છે, સંયુક્તા સગળતી નથી તેને જુમ-

ના કીનારે એક મહેલમાં કેદ કરે છે કામથી પીડાએલી કેદ થયેલી સ્વભાગ્યને નિંદતી ગાપડી ગાળા અટારીએ બે-શી સખીઓ આગળ રદન કરે છે તે વખતે વેમળે શુભના વદીમાં મોતી નાંખી ગાંછમાં ખેલાવતા કાંઈ સ્વારને શુભે છે. હવે પામે છે કામાવેશમાં આવે છે. રોમાંચીત થાય છે અને ગદગદ કંઠે તે ક્ષત્રીવર પૃથીરાજજી છે એમ કહી સખીઓને તેના સાકાર કરી તેડી લાવવા મોકલે છે પૃથીરાજ આવે છે અને માંધવ વિવાહ કરી સંયુક્તાને હરણ કરી લઇ જાય છે.

કનોજ રાજા જયચંદ ધણો ગુસ્સે થાય છે અને મરં કે દીલ્હીપતી પૃથીરાજને મારું થઈ રહે છે. મસ ધન આપી પાછો ધેરીશાહ શાહાબુદ્દીનને દીલ્હીપર ચઢાવે છે. સંયુક્તા સાથે વિલાસમાં નીમગ્ન થયેલો પૃથીરાજ રાજની લગામ છોડી દે છે. અને એશ આરામમાં વખત કાઢે છે. રાજ્યમાં અંધેર થાય છે. સર્વ બંદોબસ્ત તુટી જાય છે રાજા કોઇનું કશું ગાનનો નથી અને ઉઘટો કેહેવા આપનારનો તિરસ્કાર કરે છે આથી તેના કોઇ કોઈ સાગંત નિરાશ થઇ બેદીલ થાય છે અને ધેરીશાહને દીલ્હી આવવા રસ્તો ચોખ્ખો થાય છે. પવનોના ચઢી આવવાના સમાચાર મેવાડ પહોંચતાં બાહાદુર સમરસીંહ સજ્જ થઇ પૃથીરાજને આવી મળે છે. પૃથીરાજ રંગભોગમાં શુભાવેલા વખતનો પસ્તાવો કરી યુદ્ધમાં જવા સંયુક્તાની રજા માગે છે. સંયુક્તા વીજયના આશીર્વાચન બોલે છે. સખીના કલ્પના

નીકળે છે.

પૃથ્વીરાજનો પાટવી પુત્ર જાળક છતાં રણસંગ્રામમાં જાય
બીડવા કેડે પડે છે. સગરસીંહ તેને ધણુંએ સમજાવે છે
છતાં તે હડીયો પણુ જાહાદુર ક્ષત્રીજનો ના હીમત થતો
નથી ઉલટો વધારે જોરપર આવે છે અને રણસંગ્રામનું
કૌતુક જોવા એક પગે યધ રહે છે. યુધમાં સગરસીંહ
પડે છે. પૃથ્વીરાજ કેદ પકડાય છે અને હમ્મમે શુરવીર ક્ષ-
ત્રીઓના લોહી જયચંદનો ઇર્ષામી છાંટવા છુટે છે. સગર-
સીંહના મરણના સમાચાર સાંભળી તેમનો પુત્ર કલ્યાણ ક-
લ્યાંત કરે છે. શૌર્ય ચઢે છે રણસંગ્રામમાં જુએ છે. પાછ-
ળથી મહેચ્છોના ધનલોભનો ભોગ યધ પડેલો કનોજપતી
જયચંદ પણુ રાજપાટ ખોઈ નાસી છુટે છે. જંગલમાં
રજળતા રખડતાં ધનપત તથા માનીતી રાણી મળે
છે મન જરા શાંત થાય છે. અને ધણા દીવસના યા-
કળી એકદમ ભારે નીંદ્રાવસ્થ થાય છે. ધનપત તેનું ધરાણુ
કાઢી લઇ માનીતીને લઇ નાસી જાય છે. રાજા જાગૃત
થાય છે દેશપાર કરેલો જોગી જંગલમાં જતાં ધનપત
તથા માનીતીને જોળમે છે અને વેર લેવાનો નિશ્ચય કરી
તેને જીમનાજીમાં ખુડાડી મારવા લાવે છે ત્યાં રાજા તેમને
જીએ છે; અને પોતાની અવસ્થા ધનપતની નીમકહરામી,
અને માનીતીનો સ્વાર્થ જોઈ વૈરાગ પામે છે. જીમાંનાજી-
માં ખુડી આપધાત કરવા નિશ્ચય કરે છે. ધનપત તથા મા-
નીતી મારી મારે છે રાજા તેમનો તીરસ્કાર કરે છે અને

આપઘાત કરે છે. જોગી પણ ધનપત તથા માનીતીને કુ-
ખાવી મારે છે.

તુર્કીના સરદાર કુતબુદીનને મેવાડ ઉપર ચઢી આવતો
સાંભળી સમરસીહની પતિવ્રતા સ્ત્રી કર્માદેવી ખીજી ક્ષત્રી-
યાણીઓને લેઈ કેસરીઆ કરી દેશનું રક્ષણ કરવા સ્ત્રી ધ-
ર્મ ગણવી રણમાં અંપલાવે છે

• દીર્ઘીમાં મૃણુ ચંદ્યારોટ પૃથીરાજના કેદ પકડાયાના
સમાચાર લાવે છે સંયુક્તા ચગકે છે. ખેદ પામે છે. મુ-
ચ્છાગત ગાય છે સખીઓ આશ્વાસન કરેછે ચંદ ધીરજ
આપે છે અને ફકીરના વેશે ગીઝની જઈ રામની ખબર
લાવવાનું કહેછે.

ગીઝનીમાં કૃતમ્ન, જંગલી ધોરીશાહે પૃથીરાજની
આંખો ફાડી કેદખાનામાં નાંખ્યો છે. ચંદ બાદશાહને મળે
છે અને તેને જોવાની રજા લે છે. પૃથીરાજને આ વખતે
અધારા તુરંગમાંથી આજે ધણે દીવસે ખુશી હવામા ર-
સ્તા ઉપર લાવી બેસાડે છે. પૃથીરાજ પ્રીયને સંભારે
છે-તેનું હૃયુ ઉભરાય છે-સ્વતંત્રતાનો મહીમા વર્ણવે છે-
ખુશી હવાનો સ્પર્શ થવાથી જરા ચેન પડે છે. જોવા આ-
વેશે ચંદ ફકીરના વેશમાં દુર ઉભો રહી તેની ચર્ચા જુને
છે. પોતાના સ્વામીની આવી દશા જોઈ તેનું હૃદય પી-
ગળે છે. ૧ રામને ભેટે છે અને એક તીરે સાત
તવા આર પાર વીધી નાખવાનો તમાશો પૃથીરાજને આ-
વડે છે એમ કહી તેને જોવા લલચાવે છે તમાશો થાય

છે તેમાં પૃથીરાજે શબ્દ વેધી બાણ મારી સુલતાનનું
 હૃદય વીરે છે અરસ પરસ ચંદ તથા પૃથીરાજ ખં-
 જર બેશી પ્રાણસાગ કરે છે પ્રીય પત્નીના માફા સમા-
 બાર સાંભળી વિયુક્તા સંયુક્તા સતી થાય છે.

શ્રી નવીન પૃથિરાજ ચહુઆળ નાટકનાં ગાયનો.

નાય—

૧

આપો શ્રી, આપો જય, જગ સ્વામી;
પ્રભુ જગતના ગુરુ, કલ્પલતા સમ છાઈ કૃપા. આપો.

સૂત્રધાર—

૨

આપો જયજય આપો જયજય પ્રભુ જગતના સ્વામી
જય જય જય જય. જગત ગુરુ— આપો.
કલ્પલતા સમ છાયા કૃપાની છાઈ, આધાર એ આધાર. જય
ગાઓ યજ્ઞવેદી રીઝાવો સજ્જનો, તાન તાલ અનુચ-
ર પટરી, કડાન ધાધાધાધા ધિત્તા ગીદ ગીનતા, ધાતજ્ઞાન
ધુમકીટ તકતરકીટ તકટતકા ધુમ કીટ તકધા, (૨)
કીટતક ધિત્તા કીડતકધા, ધિત્તા કીડતક તગીત ગીડતક,
તકગીડાન ધુમ કીટતક ગીડી ગનધા, -ધાગ ધીનક તકટ
ગીનક તકધીન ધીન ધી તરકટધા. (૩) આપો.

૩

સ્વદેશ પ્રીતિ નીતિ સરસ્વતીને સ્વાતંત્રતા સંપ,
પવિત્ર ભરત ભૂમિમાં, પાછો સ્થાપો સ્તાંભજ નિષ્ક
મટી—

૪

ગૃહ શ્રીમ્મ થયુ યોગાસુ વિરહી વરસાવે આંસુ,

નિરખેછે કઈ દિશ નાસું ચોગગ આ ચાતક પ્યાસુ.
પિયુ પિયુ પુકારે ખપૈયા, મોર નાચે ઘૈઆં ઘૈઆં, ગાય મ-
લાર રાગ ગવૈયા, સુણી કાન, આણીને બાન, મળે પ્રિય પ્લાણ,
મદન રસ પ્યાસુ—ગઈ.

જળજળ સ્થળ સધળે ભાસેઃ ઘેરે જગ ધન લલાસે; જંગ-
લમાં નદીપુર નાસે, અધારું શું હવણા ખાસે; ગગડાંટ કરે
ધન માલા, ચળકાટ કરે વિજ જવાળા, ખીર્ગેલી ખિચારી ખાળા.
ઘોટે જઈને ભરથાર, હડીલી નાર, પતિ કહે આ શું!—ગઈ.
વિરહી જન આંસુ સૂકાશે, પ્રિય જનનો સંગમ થાશે;
પણ ભરતભૂમિ શી આશે, દિન વ્યતીત કરતી બનશે?
ગત વિર જમાવા કાળે, કયું ધન મંડળ છે માળે?
કો મોર ગલાર બીડ બાળે?

હા યાર, ખની લાચાર, ખમીને માર, પાડવાં આંસુ,
ક્યાં રાગ, ભીમ, ને કણું? મહાવીરો પામ્યા મણું.
દુર્જનથો દુનું ચણું, ક્યાં ભરત ભૂમિ કરે, સર્ણું?
કેસરી પડીઆ છે કેદ, કુસંપે થયા શિર છેદ,
રે ખરો ધરો મન ખેદ.

ધનરાયથી શીખી સાર, વર્તતાં વાર, કરે કુણુ ખાસું.—ગઈ.

સ—

૫

સંપ સ્વદેશે પ્રીતિ, નીતિ ન્યાય એ રાય ધર્મ રીતિ;
પ્યારી પૃથિરાજની કીર્તિ વાંછું તેથીજ પ્રસરતી.

કોનોજ રાજ હિંદરડો, ભરત ભૂમિ કીર્તિ વસો કાપે;

ખટકે ળટ અટકે, પૃથિરાજ જય પૃથિવમાં બ્યાપે.

પ્રધાન વિ—

૬

પકડો, બાંધો, મારો, બુડો, ક્યાં લ્યા નાસે નિમક હરામ?
 ઉભો રહે લ્યા દોડ છે ક્યાં ધડીક્યાં રગાડું રામ. ૫૦
 આ રુખનાં રૂડાં વાનાં, ધનસંપત્તિ, ને છે ધામ
 રામ રામ ક્યાં મળશે એવા ભોળા ટેકી દંશી નામ.—૫.
 રાજ્યવંશ છે અંધ પ્રભુતા મન ગમતું કરતા માહારાય
 બહુ બહુ પશુ સામે પાતાં નરકાવીકારી નર થાય.—૫.
 નોંદા પશુ પરતી શું કરવા પરવા બીજા જણને હોય?
 ને એ ધિંગો રામ પાછો બીજો કાચો પોચો નોંય. —૫.

કેસરીમદ્દ—

૭

નથી કીર્તિ કાંઈ ધનપતિ થયે કે નરપતી,
 કહો સમૃદ્ધિ શું દશમુખ તણે ઘેર ન હતી?
 કરી નીચી સેવા ન્યુન નથી હરિશ્ચંદ્ર મહીમા
 ખરી કીર્તિ તેનો નીતી રીતી રતિનીજ પ્રતિમા.

• • •

૮

પ્રધાનોની નીતિ ન્યારી બળવે તેની બક્ષીહારી
 પ્રજાને જે ગણે પ્યારી પત્નીની વાત વિચારી.— ૮૬.
 જણાવે જે જણાવે પ્રેમ પ્રજાપર રાખતા રહેમ
 ચહે હિત નાપતું ચિત્તે રહે સમ માત તે નિત્યે—૫.
 દસાવે ના રચીને ફંદ બનાવે ના અનાડી અંધ,
 બતાવે જે રૂડી રીતી ચલાવે નેકાથી નીતિ—૫.
 બમાવે ના બની ભૂંડા, ઉતારે ના કૂંચે ઉંડા
 વ્યસનથી વેગળા રાખે સદા મુખ શીખ જે બાખે—૫.

ભણેલા વીર ઉત્સાહી નીતિવેતા તથા ન્યાર્ઠ,
પ્રપંચો ચેતવા પેહેલા રચાવવામાં ન રાચેલા —પ્ર.

ધનપત—

૯

પૈસા પૈસા પૈસાની અહિં છે વાત વાદાતારે.
નોયે નોયે તમાસા તણા ઠાઠ ઠાલારે—
પૈસા પાસે પેળી કુહેશે આવો ભાઈ પધારો.
જરવીણુ જૂતી પાસેથી પણ ધક્કા મારણુ ધારો—પૈ
પૈસાવાળા બની પરીક્ષક પંડીતમાં પોસાતા
ગુણી અને દાતા પૈસાથી ફેકટ બાકી ફાંફાં— પૈ
માટે પૈસા પેંદા કરવા ભરવા ભાધ બળના
મારી, ઝુડી, ફૂટી, લૂટી, ભોગવ ભોગ મળના—પૈ
રાજ પાટ છે હાટ આપણે પરધાનોને રળવા
સ્વારથ સાધી લેવા સાડ કોડ પ્રપંચો કરવા.— પૈ

જયચંદ—

૧૦

જીત્યા મેં દેશ અનેક એક નહીં 'બાકી'
સાગરને પણ મેં આણુ સ્થાપી છે આપી.
ન્યારે નીરણું ચોપાસ દાસ સૌ દેખું
પૃથ્વી પડમાં મમ તુલ્ય અન્ય ના લેખું.
મુજ જીજ બળ આગળ જગત થયું છે તરણું
મહીમા મુજ પ્રાક્રમ તણો મુખે શું વરણું
પણુ પૂર્ણ માસીએ જેમ ઠકે કોઈ તારો
ચોમાસે વંચી જય જેમ કોઈ ક્યારો.—
વળી રહે વસંતે કાક પાંદડું પાકું.

તેમ પૃથિરાજ છે આજ બાઈ શું બાણું.

અંગારો સોમણુ જરમાંદિ પણુ ખોટો

• મંદાર માલતી માંહી હજારી ગોટો.

• છોડે જાણી છંછેડ્યો નહી મેં એને

• વધી વૃક્ષ ઢાંકતાં શર્મ વેલને શેણે?

• દૂધ પાઈ ઉછેર્યો સાપ હાલ છે સામે

જય પૃથિરાજ! જય એમ કહે સૌ ઠાગે.

કુલાધ મારા ગળતિઆ પણુ માર્યા.

ખખતો પામી કેમ રહેશે વાપા.

પણુ સસન્નાથી શું સિંહ નાસતો દરશે?

મર્ધવ બોંકારે કેમ કેસરી ડરશે?

કરવાને શાંત હવેથી એજ લવારો

કરવાને કાંક ઉપાય વિચાર અમારો.

વનપત—

૧૧

મધુર વચનથી રાજ વશ છે રાણી વશ કરવાને

પુત્રની આશા આપી રચ્યો છે પ્રપંચ વર બરવાને

રે શિવજી રે! સાચા થજો શેવકને.—

માનીતી—

૧૨

વિપરીત વાત જગતથી તુંતો બોલે છે બેની—ટક.

કલાગરા ધણીના ચાવામાં શી સ્ત્રીની શોભા?

એ સદ્ગુણે હું મન માનું સ્ત્રી રૂપે ડોળ્યાં.—વી.

પાણેલા પોપટની પેઠે ધણી વશ કરી લઈએ

હાથ મહી જે નાથ નચાવે તે ચતુરા કહીએ—વી.

જીન્હાઈ—

૧૩

એમ મથે પતી વશ કરવા તે ચતુરા નવ કહીએ—ટેક
 બળ્યો ઝળ્યો પતી ધર આવેત્યાં છણુક છણુક કરતી
 ઘડી ઘડી હઠ લઇ રીસાએ ક્લેશ બધે કરતી—એમ
 મધુર વચન પુષ્પેથી વધાવી સલાહ શુભ દેતી
 સંકટ સમયે સહાય થાયજે ચતુરા તે કહેવી—એમ
 ખાણે રહેલા રત્ન જેવું એ પતિવ્રત છે ચાવું
 ઘણું કહ્યું મેં માફ માગું છું હ્યો મારે જીવું—એમ

માનીતી—

૧૪

પુત્રવિના જીવવું તે કાંઈ નહી ખાઈ
 કાને ચાંપું છાતી સરસો હેને ધાઈ ધાઈ— પુત્ર
 કાને હું હાંચોળું હેતે “ હાલો હાલો ” ગાઈ
 કાને હું જોલાવું કહી “ આવો ભાઈ ભાઈ ”—પુત્ર
 કાલા કાલા જોલી જોલ સરસ સુખદાઈ
 કાણુ કાટે દોડી આવી વળગે ચાહી ચાહી—પુત્ર

જયચંદ—

૧૫

સુંદરી! રીસાવું આમ શોભતું શું વાહવાહ?—ટેક.
 ખાણી માગ્યે આણી આપ્યું દૂધ રાણીજી હશે
 લઢવું વઢવું તોએ આ શોભતું શું વાહવાહ?—સું
 ગાલમતા સર્વ તને માનુંછું હું મોહીની!
 મરડે મોહું માનુંની શું શોભતું કે વાહવાહ?—સું
 વચન મારી વાહાલીનું ઉપાપ્યું નથી કાંઈ દીન
 લાડીલી લહેશું ઓછું વાહાલી મારી વાહવાહ?—સું

૧૬

હાય હાય લોભરે ફસા જે હાલ કીયા!

કમળયા યહ નાદાનકી દોસ્તી હાય જે કીઈ—હાય૦

જનો ભતન માલમતા છોડ સન્યાસી હુઆ

ફેર મંદબુદ્ધિ યહ કમનમે આ ફસા— હાય૦

પાપ શીકારી કે કંદમે ફસા ગયા

હાય! હાય! દુષ્ટ ધનપતને દગા દીયા!— હાય૦

પૃથ્વિરાજ—

૧૭

અહા! નરનાથને નથી જંપ જુઓ પળવાર—ટેક.

વખતે વખત હા! ત્રિવિધ તરેહના

વ્યાપી રહે હૃદયત્રિશે જે બિચાર—અહા!

ભપકો બાહાર થકી બહુ ભાસે

નહીં કંઈ મહીં મન સમજે સાર—અહા૦

સમજે પ્રભ કે રામ સુખી છે!

• સુખ ન મનશાંતી વિના મળનાર—અહા૦

રાજ્ય ભારથી હૃદય દગાણું

કહો સુખ શાંતી કીહાં ટકનાર?—અહા૦

કંટાળી, ભગવાન કહું છું

ગરીબ ધર કાં ન દીધો અવતાર?—અહા૦

સમરસિંહ—

૧૮

પંખીડા તાર જોણીશ જગમાં ન કાંઈ—ટેક.

ધન નહીં તાર, તન નહીં તાર, સુંદરી સુત માર્છ બાઈરે પં.

ફેરમ સેહેલાણીએ આણી પૂરો, બૂદ્યો બૂંડા ભોળવાઈરે પં.

સચીરમી રંગ વિવીધ તરેહના, શકિત સકળછે ગુમાધરે પં.
ખાન પાનને રંગે સચી, ફેગઠ ફૂલ્યો ફસાઈરે પં.
સધળા— ૧૯

ધન્ય દીન આજે થયો છે જય—ટેક.
ભર્તૃભૂમિ કેરો જય જય જય. ધન્ય૦
ચક્રવર્તી પૃથ્વીરાજ આજ નીર્મળ.
પ્રભુછ પસાએ વિજય જય ધન્ય૦

જીઠો વેણીચંદ— ૨૦

અમે તો વાણીઆ બાધા
કાયા પડે પણ એક કોડીની કરી લઈએ કમાઈ—અમે૦ ટેક.
પૈસા પામી શ્રી ગુર ચરણે ભાવની ધરીએ બેઠ.
થાહ ભોજન દઈ, ધરમાતુ થઈ, વૈકુંઠ પોહોચીએ ઠેઠ—અમે.
ટીલાં તાણી દેવાલયમાં દર્શન જનવું રોજ
ભોજાના ટોળામાં ભક્તભણાના ચાલતી ચોગણી મોજ—અમે૦
વેપારને ને ધરમને છે કાંક વખતથી વેર.
ઝાકાં ખાતા, ગાળા જપતા, મહા પ્રભુજીની મેહર—અમે૦
પેહેલાં તો પૈસાપેદા કરવા વેગળી મુકી વાત
નાથું નાંખતાં નામ નીકળશે વાહ વાહ કેશે નાત જાત—અમે૦
ખાવું પીવું પૈસા પાછળ વેઠવા ટાઢને તાપ
પૈસા સાર કાંઈ ન ગણવું બાકી બીજું બધું પાપ—અમે
જોશીએ— ૨૧

છોરા વિચાર, અલ્યા ગુમાર, નીવડ્યો શું નાદાર કુંભાર
ધારી સુધાર પાકો વિચારવાહા વાહા ગમારવાહા વાહા—

ધર સગાલવામાં લેહેર, પરની આપણે શી પેર
 કરશે ભૂંડા કાળો કેર-વાહ વાહ
 રાગની. રાડ ને ધશે, રોઝી અલ્યા ટળી જશે
 નશીળ નાશી ક્યાં જશે-વાહ વાહ

ચંદ—

૨૨

મુહારાજ, બાર્ક મશીઆઝ આપણા નાના
 દિલીપતિ દીનદયાળ દિતસ્વી સદાના.
 જયવંત યર્ષ ભગવંત મહંત પ્રતાપે
 જશ જરી પતાકા જુઓ જગતમાં સ્થાપે.
 જીતી રાણાને રાવ થયા જગ માથે
 વીર નામ ઉપારજન આમ કર્યું નીજ હાથે.
 કંઠે ધરવા વરમાળ કીર્તિ કમળાની
 કરે યશ ચતુર ચહુઆણ સદા કલ્યાણી.
 સંપે સગજ સહુ સુખ સ્વજનને તેડે
 આંલો છું શ્રી જયચંદ ચંદ હું તેડે.
 કરો કૃપા પધારણ કાજ પ્રતાપી પ્રીતે
 આ દિલ્લિ કનોજનો નેહ નમે તૃપ નીત્યે.

૨૩

ક્ષિતિપાલ ક્ષમા ઉર ધરની, સાચી વાત-હૃદય મહી સ્મરની-ટેક
 વીરનું ધીરતા બૂપણુ બજુતા, ખરે ગર્વી રીત ગણી ખરની-ક્ષિ.
 કુપિત યર્ષને ઉચિત કર્યુંછે, ગર્ષ ગુજરી જરી પરહરની-ક્ષિ.
 ધાયક્ષને માર્ગાંએ મળતિએ, રીતી એ તે કહો ક્ષત્રીવરની-ક્ષિ.
 ન્યાય તણા જય આખર થાયે, પડીશી કહો પોતાને પરની-ક્ષિ.

માની મહિપતી પોતે પધારી, સજન શીકર પરહરની-ક્ષિ

૨૪

તપે ભાગ્ય દેવીનું તેજ ત્યાં ખાલી ખાતી શો સાર છે?
 હાર્યા દેવ દાનવો જ્યાં તીહાં શો માનવોનો ગાર છે-તપે
 નરનાથને સુરનાથનો જ્યાં સાથ જોડી હાથ રહે ,
 ગીરિધારી તે ગોવીંદ પણ ગોવાળના સંરદાર છે- . તપે
 કામનું ન નામ રાખ્યું હુંકારે ધૂળવે ધરા
 જોળા શંભુ બીખારી નગ્નને સમશાનમાં વસનાર છે-તપે
 મૂકી ભૂવન વનવાસ વસીઆ દાસ યદ્ય રાગચંદ્રજી
 બીડે આશુભાગી ભાગ્યની શુરએવોડો સંસાર છે?-તપે
 સીતાને નાંખી સાગરે પણ જીવ રાવણનો રહ્યો?
 વસુદેવ બાળક વાદતાં પણ કંશવંશ જનાર છે- તપે
 દશા સદા ફરતી ફરે, એ આજ તો કાલે આપ છે
 પણ ભાગ્યસામે બીડું નહીં કોઇથી બનનાર છે- તપે
 જયચંદ—

૨૫

બોલો બોલ બારોટજી જરાતો તોલ કરી—ટક
 બટક બોલી બારોટ જાતી ખ્યાતી છેજ ખરી
 તોએ રાજ્ય સમાગાંહી બોલો તોલ કરી— બોલો
 ભાગ્યવંત હશે જુદામાં પ્રસીધ થશે
 બોલીવળ્યે કહો શું વળે? જરા તોલ કરી— બોલો
 સહસ દાસ આશધરે પૃથ્વીરાજસમા
 જોશે જુદામાં જયચંદ જરીક તોલકરી— બોલો
 કોણ ગળું સાગર આગળ ગાગર બાપડીનું

સિંહ સાથ ખાધ બીડળે વિચાર કરી— બોલોં

ચંદ—

૨૬

કુસંપનાં કડવાં ફળે ભોગવવાં ભૂપતિ પછી પડશે,
કુસંપ સર્વ ઉછેર્યે છેવટ સર્વેને નક્કી નડશે;
છોડો છોકરવાદી, ગર્વ સર્વને છેવટ છળનારો,
હાલ હશી હ્યો હોંશે. હોલાતાં દીપ નક્કી ઝમકનારો!

ભાણેં જોશી—

૨૭

કળિયુગમાં વર્જીત કહ્યો આ રાજસૂય જગ પાળીશું,
કુસંપ માંછીની રચેલી જાણુ અહૂત જાળીશું;
નથી કોઈ કાળે કાયદાકારક થયો હે ભૂપતિ,
તેથી કહું નૃપચંદ્ર કે એ આપને યોગ્યજ નથી.

૨૮

ભર્તભૂમી માતભૂમી વીરભૂમીરે!
લક્ષ્મીને સરસ્વતીની જન્મભૂમીરે!—ટેક
સ્વતંત્રતાને સંપને જે જંપવાનું સ્થાન,
નાખ્યું ત્યાં પરતંત્રતાને કુસંપે મુકામ!— ભર્તં
જ્યાં પદોપકાર કરો થાતો નીર્મળ નાદ
“મારેશું” નો આજે ત્યાં સંજાળાયે સાદ ભર્તં
માનીતી કુદરત કરી ગાહી દીકરી
હા! હા! હા! સ્વતંત્રતા રીસાઈ નીસરી!— ભર્તં
ક્ષત્રીઓ તો ઝેરી વેરી કારભારી દુષ્ટ.
લોકો એ દરકાર બન્યે, દેવી અસંતુષ્ટ.— ભર્તં
બીજમ, રાગ, કરણુ કરી આતે ભૂમી હોવા

કાળથી પલટાયા પછે પારખે ન કોય.— ભર્ત.

છમ્મન કુમારી દાસી— ૨૯

રાજચંદ્રરાજે આજ વરી વાદળ વેરીને—ટેક
જય જય મુખ જાણીએ આજ, ધન્ય ધન્ય વદીએ રાજ,
કાજ સકળ સકળ થાય, પરવા ન કલ્પવૃક્ષની— રાજ.

૩૦

ગણું ગણું દીવસ હું ધન્ય ગણું
કલ્પતણું ફળ આજ લણું— ગણું.
માનું ચિંતામણી ગને આજ છે ગણ્યો,
ભોળી મુખથી બણું— ગણું.
આશ અમારી સારી પુરણ થઈ
દીઠું મુખ ગત ગનમોહન તણું— ગણું.

અંદ—

૩૧

શું સ્વરૂપ સુંદરીનું વચનથી વખાણું
જાહનમાં ન તે સમાન રમણી રત્ન જાણું— શું.
વૃદ્ધ વિધી રંક થકી રૂપ શું રચાણું!
ઉધેધ કેરા અંકરૂપ જરૂર ચિત્ત જાણું— શું.
સર્વ ઉપમા એક સ્થાનમાં સમાવી
શક્તિ સર્વ જોવા સાર જાણિકા બનાવી— શું.
ગર્વ સર્વ સ્વર્ગ મૃત્યુ નારીનો હઠાવા
દિવ્યકુમરી આ બનાવી વીજલ નીજખતાવા— શું.

પૃથિરાજ—

૩૨

પૃથિવપરની શું આ અબજા? ટેક

રંભા મેનકા કે પોતે પાર્વતીશું હશે આતો

કદી વિષ્ણુ વીખુડી હશે કમળા—૫.

જોતે શું આનંદકંદ વદન પુનમચંદ

કેવી ચતુર વીચક્ષણ છે ચપળા— પૃષ્ઠી૦

૩૩

વિવિવિશે વિશેષ વિચાર નહીં; જુઓ કરે છે કંઈનું કંઈ-વિ.

હામ ન લેખે કંઈ કુઠામ નદેખે કંઈ

જ્યાં લાં લાકડે માંકડું મેળાવે સહી- વિ.

ચંદ્ર કલંકીત સૂર્ય સંતાપક,

જુઓ કમળ બનાવ્યું જઈ કાદવ મહી-વિ.

૩૪

રૂચે છે, પૂછે શું તું હવે હે યાર?—ટેક

કરી સરજેરી, કાળજી કારી, વસી છે જઈ અંતરમાં આવાર. ૩૦

અંતર ઈચ્છું સર્વ ઈંદ્રીઓ, નયનમય કરે સરજનદાર-૩૦

એ રસીકીની મૂર્તિ છાંતીકી કદી ન મન મંદીરથી ખસનાર-૩૦

૩૫

વાંચી હૃદયમાં જોજો વિચારી, બાળુએ રાખી બેદરકારી-વાં

ચંદ્ર પઢાવી તુમ શુભ ગીતા પાઠ કરે છું નીલ સંભારી- વાં

આજું લખેથી લખાડ લેખાક, તોપણ હું તો સદાની તમારી-વાં

ક્ષત્રીવર પર પૂછું બરોસો, મહાવીર રાખજો લાજ અમારી-વાં

કર્ણાટકી—

૩૬

નકટ મદન નટ ખટ મને ઝપટ સપટ ઘેરે—ટેક

શરમ સમજ સકળ સુકવી નીસરે હું કંઈ પેરે

નીહુર મદન નરમ બદન બાણ લઈ વિધે—નકટ૦

રગ રગ વહે ગરમ રૂધીર શરીર ધખ ધખેછે

ઈશક દરદ આશક વૈદ વગર કાણ ફેડે—નકટ૦

કર્ણા૦—દાસીઓ— ૩૭

ચંચલ ચતુર સુખણુ જરાક આપ માનો પ્રીતમ પ્રાણુ—ટેક.

રંગીલા રસીલા પ્યારા રીસાઈ રહોશું ન્યારા

હડીલા હઠ આશી માંડીરે?

છાંડો જક છક છેલ હવે તો તક આ ના સુકીરે—ચંચળ૦

કૈમાસ૦—કર્ણા૦— ૩૮

ચારે નારી જવાદે નાદારી વાતતું અંતર જોને વીચારી—ટેક.

સ્વારથ તારો શીદ બગાડે? પ્રીત કરાવે લાચારી— ચારે૦

મન નહીં માણું મન તનમાણું ભાગ્ય દશાતુજ પરવારી—ચારે૦

કૈ૦ કૈ૦— ૩૯

જાગરે અનાડી વાત આતે શું ઉચારી

બુદ્ધિ છેકજ બગાડી, તજ સધળી તે લાજ

હાથે કરી વેરી લેવી ધારે થઈ વ્યભીચારી

પરભારી કેમ ખાલી આવી આ પીડાજ?

જાણ્યું, જાણ્યું એતો લાલ, મુકી આજને પંપાળ,

માંડો પ્રેમની નીશાળ, આવો કાળફરી કોઇ

નહી શીશ મળનાર, કરી તન ફેરી પાટી,

રજપ્રીતીનીજ છાંટી, મન કલમ સુધરાઈ,

લઈ આંક પ્યારા પ્યારા ધડી ધડી ધુંટનાર

જાગરે તું અહીંથી, કાઢો કાઢો પ્રેમ પોથી,

થઈ પ્રીતી થો તું ચોટી, ખાલી શીદ કરો ખોટી,
આવો આવો દીલદાર કરો કાંઈ ઉપકાર, આવો.

મુકો પેલે પાર, નાની આ ખીચારી નાવ

જીવન સાગર માંહી ઝુલનાર, દુર દુર રહે તું દુર,
થશે છેકળ આવા કુર? આવ્યું ક્યાંથી પ્રેમ શુર?

જોઈ આપતુંજ નુર

વાહ વાહ ગારી બહાલી, થઈ આજથી તું મારી,
મેંતો હાંસી કીંતી હાલી, જોવાને પ્રિયા પરિપૂરણ પ્યાર;
રમો આજે રાગ રંગ, અતિ દિવ્વમાં ઉગંગ, શોભે પ્રેમી
પ્રિયા સંગ, ગયે મદનનો નંગ-લાગ્ય લાગ્યરે સાહેલી
શિરોઈ શરાયની પેલી, થઈ હુંતો ગર્વ ઘેલી, ધન્ય ભાગ્ય
આવા દિલદાર.—

દાસીઓ—

૪૦

કાંઈ રંગે રમતાં રજની જશે પી લ્યોને શરાય—ટેક.

પૂરણ ભરીયું રસીઆ આ લ્યો પ્રીતરસેથી પાત્ર,

માનુની દેખી મુતીવર ચળીઆ આપયુતે કુણુ માત્ર=કાંઈ

સાજન સજની સજાહ કરીને મારી કાઢો કામ

જો પાપીડાએ પોકરાવ્યા તોઆ તોઆ રાગ—

કાંઈ

પૃથિં કર્ણી—

૪૧

જને કમજાત હવે વધું શું સતાવેરે

જહેરાંત રમી જરી યાનાશાં બતાવેરે—

ભૂલ મારી મોટી ચઈ સંધરી સાપણીરે

પ્રપંચ ન જણ્યા મેંતો તારા હે પાપણીરે—

માફ કરો, માફ કરો, માયાણી મહારાજરે
 મેંતો મુરખીએ લોપી મહીપતી માઝારે—
 નજરો નજર દીઠાં જીહું શું ઠરાવુંરે
 નશીય કુટયા પછી હું ધણી ગમરાકરે—

કંઈનાં—

૪૨

હાય! દશા આશી અગારી
 ઝેર વેલ વ્યભીયારે વધારી.—૩ હાં
 મેના મધુરી હું રમતીતી રંગે
 પુઠે પડ્યો વ્યભીયાર શિકારી.—હાં
 અમૃત પ્યાસો ઢોળી ખાલી
 હું બાપુચક બની છેક બીયારી.—હાં

દાસીઓ—

૪૩

કાંઈ જોલા ખાતી થઈ તું બેતી મઝા મુકીરે.
 શું કરવા ગમરાઈ શાણી ઉર રહે ઉદાસ,
 શ્રી જયચંદ આવાસ વરીશું, પૂરીશું મન આશી.—કાંઈં
 એછે યુક્તિ બરાબર બેતી, યા ઉડી તૈયાર,
 વેરીના વેરીની દોસ્તીની નીકળવો સાર.— કાંઈં

જયચંદ—

૪૩

એ નાદાને અરર અડા બાઈ મારોજ માયો
 એ ચંડાલે જગત શુભ આ હાય મારો બગાડ્યો.
 નાના ઈન્જા વર તણું નહિ મૂર્ત તો ફરવાશે
 એની મૂર્તિ જરૂરજ છડીદાર સ્થાને સ્થપાશે.—

કર્ણી—

૪૪

વાહ ખીલી શું રહ્યો વર્ષાતુનો રંગ

મદન મહિમો જ્યારે મચ્યો છે જંગ—

વાહૃ

• લીલું કલ્હાર આ બાસે ભૂતજમાં

લીલાલહેર પીયુ પત્નીનો જ્યાં પ્રસંગ—

વાહૃ

• જગલી બિદાસી ગંગાજી ઉપર

• મેઘ મિત્ર કાણુ રાખેરે એનો રંગ—

વાહૃ

ધનપત—

૪૫

મોટા જનને વશ કરવાને મંત્ર જંત્ર કાંઈ સાધે છે,

કંઈક ખીયારા પોયાં થોયાં નિત નાહક ઉપસાવે છે;

જુઓ વગર મેહેનતે અતે તે વળી મદત

અમે સાધ્યો રામચાણુ મંત્ર ખુશામત,

ખુદ ખુદા જેવા જેથી રાજી રહે તરત—જુઓ

સંયુક્તા—

૪૬

સખી સૂઝે નું કાંઈરે—

ચોંટયા ચોંટયા ચિત્ત એ ચહુઆણુ, ગુણુ નીવાન—સખી.

કરું શું હાં વિચાર, ચિત્ત આ લાચાર રે અપાર.

જેહું પ્રીતમ પાસ, થઈ હું હાં નિરાસ—ચોં

કામજી હું લતા મરું પ્રીતમ ધન ધટાવિના

કામે દાઝતાજી થઈ હાં આ છટા.—હો

સાહેલીઓ—

૪૭

બેની મરી રસિકી, કેમ હડીતી આજે થઈ તું આગ?

નથી તું કાંઈ લેલી, છેલ જખીતી, કેમ હડીતી,—આજે.—ટક.

જો કે તું પૃથિરાજની પામે સ્વર્ગ સગાનજ સુખ,
તોયે ચાલી વિરૂદ્ધ વડીલથી દેવાયે તેહને ન દુઃખ.

કેમ મેઝાય ઠેકી થાળી પીરસેલી.— કેમ. આજીં

લક્ષ્મી ને જોગ વિશ્નુ શોભે સીતાને જોગ રામ

દંપતી દીપસો તેમ તમે પણ વૃદ્ધ ધણા ગુણ ધામ.

ગાડી તું છું બાણેલી, શાસ્ત્ર શીખેલી.—કેમ. આજીં

સંયુક્તા—

૪૮

સાહેલીરે, આડી વાત ન આણુ.— ટેક.

તલસ તળસ થયું છે મન મારું

ભુંડી રાખ જરા તો બાન.— સાહેલીં

મદન ગોઝારો દુશ્મન મારો

કેમ થાએ ચાલી તું અજાણુ સાહેલીં

શું કરવું કાંઈ સુએ ન મુજને,

નિવડ્યાં રનેહી નાદાન.— સાહેલીં

શોભે તે કરજો અત્રી શાણી,

મારો નથી ગયો ભગવાન.— સાહેલીં

સા.—

૪૯

અત્રી ચંચળ નાર કાંઈ ધીરજ ધાર

મન જરીક વાર, છે ત્યાંજ સાર

એક પત્રકમાંહી બની આમ ઉદાસ.— અત્રીં

હળુ રમવો રાસ, થાએ શું નિરાશ,

ખરે સમજી ખાસ, કાઢ શોકપાસ,

નાંખે શું નિશ્ચય કડી નાથ નાથ— સાહેલીં

સઘળા—

૫૦

બસેરા ભૂપાળો, મળી તમે દીકું બહુ માન—૨૬
 • પોતે વધારી કીર્તિ હમારી વધારી હે વિધવાન— બસેં
 • સંયુક્તા આ સુતા અમારી ચંચળ ચતુર સુખાણુ—મસેં
 • પસંદ કરશે પ્રીતમ પોતે માની વીર ગુણવાન— બસેં
 • રત્ન રૂપાળું રાચી રહેશે શોધી લઈ શુભ સવાન—મસેં
 જયચંદં બુન્હાઈ— ૫૧

સંયુક્તા તુજ સજની બતાવશે નરનાય તથાં નામ
 ગુણ વર્ણવ પણ કરશે શોધી લેજે શુરવીર ગુણધામ—
 કમળા સરખી કુમળી િળણ કડે વરમાળા ધરજે
 કેહેર કંડીર આદી મહિપતિમાંથી કંચ નકી કરજે.

સાહેં—

૫૨

બેની મારીરે, આછે ભૂપ ભાગ્યશાળી,
 માળા નાંખોરે પસંદ કરી પુણ્યશાળી;
 ચાપોતકટ કુળ મહારાજ જેથી વીરમંડળની ગાઝા
 “જીમ” રજુ ભૂગિમાં ગાળ્યા.— બેનીં
 આમુપતિ આ છત નામે, મરપતિ બે આ પતિ પામે
 હકીક્તા વીર શીર નીજે નામે.— બેનીં
 આ પરમાર કુમાર પ્રતાપી “કેહેર કંડીર” અરિ સંતાપી
 પ્રજા પીડ સકળ જેણે કાપી.— બેનીં

સં ૦ સાં ૦—

૫૩

હા બેન, હા બેન, કેવો આ મુજપર જુલમ જુલમ
 કરું શું હાય પડે ન એન—
 ગમરાયે શાણેરે સખી—હાં બેં—એવાં હશે કરમ

સંયુક્તા—

૫૪

માનત મોટા એશાન તાત તમારો હું તો તો

જનમનાં હોત કરી દૂધ પીતી, ઝેર ઘોળી પાઈ હત મળયુથી
યાત આજે ન આવી હું ભુંડી—તાત૦

વડિલની વાત કયાખાનું પાતક, આ નિરમળીને લેશન લાગત
થયો જમડો એ આજે ન દાન—તાત૦

પાળી પેળી શીઃ મોટી કાળી? લીજવી શાણે શાસ્ત્રને નીલ?
કેવા જાણીને પડતાં અનીતિ—તાત૦

પ્રીતની રીત ગદન જગ જાણે, પંચ એ પરમ સુર પીછાણે
ઠહું વિવેક મુકી શુ વધારે—તાત૦

સંકટ સમયે સનાં કર સંયજ, કે પછી રાજ્ય શરણુ જગ જાણ
તાત રાય કાળે શો કયાય?—તાત૦

સં૦ જયચંદ—

પંચ

અરે તાત સુણો તાત મારી વાત જરા

નાદાની મુકી દે દીવાની—અરે૦

નાહક હરદમ મને સતાવી ખીજવી લાજ

સઘળી મુકાવી રાખો કાંઈ બાકી બાકી—અરે૦

રે અણુસમજી છોકરી, લેવા બેઠી ટેક

હાથળી પર્વત પાડતાં, દાંત યુગાવીશ છેક

આપ ટેક ખતર નહિ, બન મારો બગડાય

કંટાળી કાંટા થકી, છોડ ચુલાખ છેદાય—ના૦

જ૦ સં૦ સા—

પદ

માન હજી જરી નાદાન દીકરી

પાછા પેસે હાથી દાંત બહાર નીસરી? ટેક.

હજીએ કહું છું માન મુરખી, મારો તો નક્કી નાકાર.

મરવાને ધર માથું તારું, લ્યોને તેતો આ તૈયાર;—માન

માદારાજી માફ કરોને, એતો નક્કી છે નાદાર

લાજ હુટાવા બેઠી દુષ્ટા, ઝોડ ઝોડ આરે તરવાર.

જુનહાઈ જાં સાં— ૫૭

હાં હાં હાં હાં રાઠોડરાજ, શું રે કરોછો આ કાજ?
નાના થોભાવો મને નાહક, બિતાઈ આજે હું એનો છક;
તર્જનવું તરત જક, સમજો રમે ફરક— હાંહાં
એતો મુરખને આપ ચતુર, કાજ ધટે આ નક્ષત્રિને કુર,
અંજળ અંજળ કે આવો અંજળ કે કરવો ધાર્યો ગંજળ
રે જાઓ રે રાજ તજ ઘો દાજ
રાખો રાખો રે મારાજ—હાંહાં

જુનહાઈ— ૫૮

શરમ નહિં તને અલી નાદાન છોકરી
કોની પુત્રી ક્યાં જવા મતિ ભુંડી કરી?—શરમ
સિંહણીની શું જણી ચાર જ ચરી
કસ્તુરીની વાસ કદી પ્યાજમાં પડી— શરમ
કુતરાને ખીર મુઠ્ઠા નાંખતી ખરી
રહેને રહેને છાતી અલી મુરખીમરી— શરમ

સં— ૫૯

રે માત તમે શું સમજાવો, શું સમજાવો, શું ધમકાવો,
શું ગભરાવો, શું ભરમાવો, લઈ જવ કરો છુટકો મારો—રે
મન માઈ જેથી છે માન્યું, વળવાનું ત્યાંથી નહિં વાળ્યું,
નહિં ડગનાઈ, નહિં હઠનાઈ, નહિં ચળનાઈ, પ્રીતિનું
કામજ છે આવું, ચંચળ નર નારીમાં આવું—રે
ક્યાં પુત્રી હું જ્યયંદ તણી, ક્યાં એ ચહુઆણુજ
વીરમણી, ક્યાં કાચમણી ક્યાં સાચમણી, રતનાકર ક્યાં
ને માગર ક્યાં, ક્યાં ગમારને વળી નાગર ક્યાં—રે
ગળ્યાં મારવાડમાં કદપ્તાઈ, કાઈ કાળે નાના નહિં વિસર

નાના નહિં મુરખ માંહિ ઠરું, રે ચાંચ બહે રીળી મારે
કે ચાંચ બહે ગરદન મારે, કે લુણુ મરાવીને મારે—રે૦
સં૦—

૬૦

શાણી સુણુ સજની, દિવસને રજની
રસિઆ વિના શીરીને જાય જાય જાય
મહા ગરમ આ મદનની માત્રા
લાગે અંગે અંગે હાય હાય હાય સાલ-શાણી૦
એ રસ ભોગી વૈધ બ્રમર વિણુ
માલતીનો જન્મ એજે જાય જાય જાય—શાણી૦
ચાત્ર ધીરજ ગોળી તું ધસીપી
લાગી બેની પ્રભુજીને પાય પાય પાય—શાણી૦

પૃથિ૦—

૬૧

મજે ક્યારે પ્યારી મારી, એ ચંદ્રવદની નારી—મજે૦ ઠે
પ્રેમી જનની મીડી પીડાની પ્રેમીનેજ પીછાણુ,
નહિ પ્રાણુતું પણ જ્યાં બાન, પ્રીયાનુંજ ધ્યાન, રહેનરધારી;—મજે૦
જળચર જીવ આ પ્રેમે પરસ્પર કેવાં કરે કલ્લોલ !
કુવી પ્રેમની ચાલી છોળા! રમે રંગગેળા! ફિકરને વિસારી;—મજે૦
હું પણ ક્યારે એ રસવેલીની પુરણુ પામી બાળ,
એક દરશનથીજ થઈ ન્યાસ, ધરીને બહાલ; રીંચું રસ્યારી—મ૦

સં૦—

૬૨

દુર્લભ જનમાં મન આ, તન ગુરુ જનને વશ છેરે બેની
સાહસ કાંઈ ન સુઝે, ગરણુ વગર શું શરણુ અવર કેની.

સં૦—

૬૩

રાજથી લાગીરે લગનમારી
રોહ સફળ થવો આજ સજનથી

ઝાલી પ્રભુએ બાંધ,
 વાર વાર તોયે ગન ન ગનાયે
 દિલદાર પાસે દોડી દોડી જાયે; લ૦
 પ્રથમ નજરમાં પ્રીતમ પકડયા,
 પળ પળ ગુણુ તસ ગાય,
 પલકે પલક પ્યારાજ પુકારે,
 જેની લોભી જરી ન લજાયે; લ૦

સાં—

૬૪

રસીલી તુંગ મુરત રાજ મનોહારી
 એજ ભલે વાર હજાર હું વારી—રસી૦ ટેક
 એ રસવેલીની રક્ષણ કરતા, લેજો અમેનો વિચારી—રસી૦
 ક્યાં છે ક્યાંછે એ રસવેલી, જુઓને પેલી અટારી—રસી૦

પૃથિ—

૬૫

જીવંત જરખે ગેં જોઈ નાજુકનાર.
 ચતુર નજર શર મારી ધીર ધારી
 મારી ધીરજ હડાવી તત્કાળ—ઝરખે૦ ટેક
 રચ્યો મંદ હાસ્ય મુખકંદ ફંદ, ફર્યું હૃદય કરુંહુંશો વિચાર
 સાથવીરતા લેઈ હાથ કરી કેદ મુકી ગઈ પેહુરો પ્યાર—ઝ.

સાં—

૬૬

પ્રેમનો કાડો વેલી એ વિષે, એથી બની એ બીચારી—રસીલી૦
 ચતુર વીચીક્ષણ, આપ છો માગી, કલમ કરીદો સુધારી—ર૦
 પેલી બારી બાળાએ બેડી પાતન કરીએ પધારી—રસીલી૦

સંસાં—

૬૭

આવત વહાલાજી. આવત વહાલાજી—ટેક
 સાહેલી ચંદ્રવદનજો વિગળને વિશાળભાગ
 હેત્ર છપીલ છોગાળાજી—આં

ફળી ફળી સહુ આશ આજ, રસિકને રૂપાળા
 મોહન ગુણની માળા, ડગલે ડગલે અમૃત ધારા
 સિંચી સગાવે વહાલા, મદન જવાળાજી—આં

પૃથિ—

૬૮

શાને તું શરમાવે, પ્યારી, મન મરં મુઝાવે—ટેક
 સંકટ સદસ સદન કરી વાટે, માનુની આંખો તારે આટે
 દેગ હવે કચવાવે પ્યારી, —મનં
 બળે મદન આણે તન વહાલી, કર શીતળ આલિંગન આલી,
 હાલ હાલ હરખાવે પ્યારી —મનં

સં—

૬૯

ચહુઆણુ છો સુખચુ, જાણુ આપને કશો,
 ન ક્ષત્રી પુત્રી ધર્મ કોઇ કાળ ચૂકશે—ચહું
 સાગર ચંદ્ર દેખીને ઉમંગે કલ્પસે
 મર્યાદ તે તથાપિ શું કદાપિ મૂકશે?—ચહું

પૃથિ—

૭૦

હવે ગાહનાં નં ગતાવે, મારી પ્યારી જન,
 કરો ગાંધર્વ લગન, પછી શું તુકશાન—હવેં
 ચંદ્ર વચનથી છપી ચિતરી ચિત
 ધરં હજુ કૃશોદરી તાર ધ્યાન—હવેં

રાત દીવસ રહું રમણિક રમણી

ગાક ગુણવંતી એક તારંગાન-હવે૦

• • ધુધટ વાદળથી વદન ચંદ્રનું

• હે ભાવિક ભક્તને દરશન દાન-હવે૩

દીપ પતંગનો ભાવ ન ભજવો

• હે પ્યારી મારી અધરાત્રત પાન-હવે૦૩

પૃથિંસાંસં—

૭૧

ડાહી મારી પ્યારી થાય આમ કેમ ડરકણુ?

ઝટપટ ગ્રહણ કર, પ્રગળકર,

ધીરજ ધર, પ્રભુજી સ્મર, જરાક ડરકણુ-ડાહી૦

કર મનમાંહિ માપ વીર છાપજ

શું ભુલાય કરી પરવશ કાગળ

તુજ વચને જીવન પણ અરપણુ

લે ગતાવ હવે અડચણુ-ડાહી૦

• • લખી પત્ર કર્યા શીરછત્ર સખી તે,

શું ફરાય હઈ વચન ને તનમન?

ચાલ ચાલ મુક જાળા ચાળા

હૈયું તો અલી ધડકત—ડાહી

લેની બેની પ્રીત સાંધ બાંધ કર મીઠળ.

પણ મમ તાતજી ટેક પુતળું

શું જોઇને ક્યુંસખી પૂતળું વર—લેની

આપ વચન થકી આપ વદન જોઇ હ્યો બાંધું

ધન્ય જય જય ધન્ય દીન ધન્ય દીન ચાલો હવે ઝટપટ,

શ્રી ૦—

૭૨

પિયુષ કેવી પ્રાતઃકાળની લેહેર?

માનુનિ માનો માહા પ્રભુછની મ્હેર; પિયુ ૦

કીંતકીંત કરતાં પંખી રમે છે,

કેવી સ્વતાંત પ્રેમની લહેર

શાંત કુમારી કુદરત સાથે

ગંદ પાન કરે લહેર;

પિયુ ૦

આરણ્ય સુર્યનો સાથી લાગ્યો,

સંદેશો પૂર્વ પ્રિયા ઘેર;

પિયુ ૦

સુંદરી સ્વામી સૂર્ય વધાવી,

સ્વસ્તિક પુરે યોગર;

પિયુ ૦

સ્વામી સૂર્યનો પ્રેમ અલૌકિક,

પસારે કર હૃદય ભેર;

માનુ ૦

અગાધાનાનો અધીપતી પાતિ છે,

એવિણ સપ્તજી ઝેર;

પિયુ ૦

દાસીઓ વિ—

૭૩

દૂર દૂર દૂર, નરે દૂર દૂર દૂર, આલ્ય મુક માગ જમએ

રાખી હાથુર, આલ્ય આલ્ય, ચાલ્યા જાઓ, નરિંતો પડશે માર

ખેમ લુંડી કાણુ અગને તું મારનાર—દૂર.

પૃથિ—

૭૪

પ્રિયા કહું, કે દિલદાર કહું, કે હું તે તમને શું કહું,

અર્ધાંગના કહું, કે હું કહું જીવ જાન, કહું કે શું કહું-પ્રી.

ને પ્રિયા કે દિલદાર કહું તો જુદાઈ આપણી કરે

એ સોખ્યું સર્વસ્વ તેને અર્ધાંગના શીરીતે કહું-પ્રી.

પાત્ની, કાન્તા, જાયા, છટએ પ્રીતીને શોભે નહિ
 કુરબાન જેને કાજે જાન, જીવ જાન તે કહેવાય શુ?—પ્રી.
 રમ્મા કે રાધાજી કહેતાં લાગે કલંક પ્રેમને
 વિયોગી પૂજાનો પણ નાવેઠો સીતા શીરીને કહ્યું?—પ્રી.
 પ્રીતીને જે પાત્ર છે, ને પ્રેમ મૂરતિ માલ છે,
 તેને દેવી, દેવી, એજ શબ્દ હાહા ઠીક છે.
 સં— ૭૫

દાસી હુંતો સદાનીએરી એરી લાલા દાસી દામ વિનાની.—એરી૦
 દાસી હુંતો તમારી—
 નયનની કીકી છો હાર હૈયાના.
 લાગીછે લહેલાલા જોષને લટક. દાસી૦
 મથન વિના રંકકર ચડયું સેજે
 રતનના જતનની તનમાં ખટક. દાસી૦
 શિરછત્ર સ્વામી છો વીર શીરોમણી
 કૌમદેવ બલે બાવે કટક. દાસી૦

મોતીચંદ— ૭૬
 એમાં તે સેનું પાપ, લાજ જેમાં છે અમાપ;
 વ્યાધીનેને વેરીને તો મુજથીજ વાઢો, છે નીતિ શાસ્ત્રે છાપ—એ૦
 એરી નથીનેનથી વ્યભીચારી, મારવી નથી કોઈની ધાપ—એ૦
 ઉપાય સારાછે ફજસાગે. મણી કાજે સતાવીએ સાપ—એ૦
 કાઢી ઝાળીને કોણુ ન કહેશે, કે બાપ વહેલી વહેલી કાપ—એ૦
 સં— ૭૭

આજે ઠીઠી ઉદાસી, આ સ્વામી મારા. આજે૦

વદન રતનમાં એજ આ આવી, હાવી ક્યાંથી ઉદાસી—આં
 રાહુએ ઘેરો ચંદ્ર નિરખતાં, પોયણાની દશાશી— આં
 તકે વિતકે અનેક ઉઠે છે, કારણ કહોને વીમાસી—અપ્પ
 પ્રથિરાજ— ૭૮

સુતોતો હું સુંદરી, અચરજ દીકું આજે પ્રિયા મેં
 આવી એકાએક એક પરી ઝટ આકાશમાંથી ઉતરી—સુ.
 હાથ જાલી ઝટ મારા પછી તે રોશયી તારા જાણી ફરી
 તરફડીઆં માર્યા છુટવા એવે રાક્ષસી હાથી આગ્યો ધસી—સુ.
 થર થર કાંપી બોલ્યો હર હર સાંતો ગઈ આંખ ઉધડી
 ઉદાસ આથી હું છું પ્રીયા હવે શું યતનુ જાણે શ્રી હરી—સુ.

પ્રથિસં— ૭૯

એસો એસો પ્રીયા પ્રાણાધાર
 આવી પહોંચ્યું યતનસેન
 માણોએશારામ પીયું ભુલુ ચતુર થઈ બાન
 લઈ કાયા જઉં પ્રાણાધાર સોખ્યા તમને સહુમ્ની પ્રાણુ

સં—

૮૦

થાઓ વીજય તમારોરે શૂરવીર સ્વામી
 જનમ્યા છે જગમાં જે મરણ તે સહુ માથે
 કિરતી દ્યો હાથે સાથેરે—સુરવીરં
 શૂરવીર ક્ષત્રી જાયા રણુરંગ સામા ધાયા
 અમર છે તેની કાયારે—સુરવીરં
 છુમો લઈ તલવાર, જાયે અરિજનદ્વાર

સદા રહો હૈયાના હારરે-સુરવીર૦

સં૦—

૮૧

ધ્રુમે રણમાં રે ઝટઝટ, ધ્રુમે રણમાં ઝટપટ
ધારી નારી સૌ કરતા વાતનો ધિક્કાર
રેતી નથી જીભ તોયે રોકો વારંવાર
દુઃખ વિના સૂખ નહિ મળનાર
જનમ્યા યુગ્મી કોઈ દિન મરવું છે નિર્ધાર
પોંચો રણમાં બહેલા, બહેલા હે હૈયાના હાર
શોક્ય આવ્યે કિરતિ કન્યા એનો નહિ શોક
લાજ સધળી તમને સોંપી એ બૂલોમાં
રે પિયુજી રણ રસીઆ.

કો'તો સ્વામી સાથે આવી મારું શત્રુ દાર
નાના દિલદાર, નાના દિલદાર,
વાર મારે આવ્યે યશમાં ભાગ પાડનાર—નાના
તમારો સ્વામી શું નારી સાથે જીતનાર.

રેણુશીકુમાર—

૮૨

તમે ડરાવો મને શુ આમ, તમે ડરાવો મને શું કામ.

હું હું ક્ષત્રીનો જયોરે-તમે

રજપુત બચ્ચો રણની રમતમાં હારે કદી શું હામ-હું
શૂરવીરના હાથમાં શૂરાતન છે, હાર જીત કરીને તમામ-હું
જીતેથી કિર્તી ને મુએથી સ્વર્ગ પાછા જવું છે હરામ-હું
સાડાનો મામલો જો બદલાયો આપજ પધારો આમ-હું
વૃદ્ધ શરીરે દુઃખ શે વેઠો, બલે સંભારો જલ્દી રામ-હું

પૃથિ૦—

૮૩

ગઠ બણી તુંગ કહ્યું માની ના દાખવરે નાદાની
 તુરકોના લસકર તણો હજુ ન આવ્યો તાગ
 નામ નદી ના હજુ પછી ન મળસે લાગ
 પ્રાણ પલકમાં તુજ જશે જાશે મુજ નિર્વશ
 જુઝા દીલમાં રહી જશે દુસ્મન ઉપર દંશ
 દાની એ એક યત્નાની—૧૬૦

રેણુ૦—

૮૪

જાણી બાળ તમે યિવસયો પાણુ હું છું ક્ષત્રીનો જાણો
 સિંહ શીસુ ડરશે કદી મજપર કરતાં કાળ
 મોત સમજનો હું નથી હું છું કાળનો કાળ
 પાપી કે કાયર ડરે ગરવું જગમાં જાણુ
 હું નીરદોષો શર નર ડરથી ખરે આજાણુ
 ગણો ગાંડો કે પછી ડાલો—જાણી૦

રેણુશા—કલ્યાણુ—

૮૫

ઓ રાજ પાય લાગી માગીયે છે આજ
 કે અમને આશા આપો યુદ્ધે જુઝવાજ
 સાધીને આ લાગ લ્યો ગઠ બણીનો માગ
 રે ગા' ભાગ્ય લાગે કુળને કાળો ડાખ
 હઠ લઈ ભાઈ આમ રોણે માગો મ્હોત
 અમારે આ સમશેરોનું પારખવું છે પોત
 માન માન ગાન ના યાઓ નાદાન
 માતાનું લગ્નવીએ શુ ભારે રતન પાન

ફેરવી આ સમશેર ધુમી ધુમીને ચોમેર
શત્રુઓને મારી ઠેર મેળવાશુ પ્રભુમેર. જય જય જય.

કંદયાણુ—

૮૬

મને મુકી ચાલ્યા ક્યાં મારા તાતજીને	
સુતો સુતો લાગે છે સંસાર-મારા તાત	મને૦
હવે વીધા કવદેશપર પ્રીતનેરે	
કોનો કોનો રહ્યો હા આધાર-મારા તાત	મને૦
રંડાઈ છે રણભુમી રાજવીરે	
હવે દેશે મલેચ્છ મુછે તાર-મારા તાત	મને૦
કાણુ દેશે સલાહ સુખશાંતીનીજી	
કાની પાસે વિસામીશ વાત-મારા તાત	મને૦
મેના ભર્ત ભુમી પીલશે એ પાપીઆરે	
ચાલ્યો ગયો ચતુર રખવાળ-મારા તાત	મને૦
જંગોને તાત જોગી રાજજીરે	
મારો મારો નાંહક દુભનાર-મારા તાત	મને૦

પૃથિ—

૮૭

હઠો એકવાર લઇ તરવાર-સંઘામે જુઓ ક્ષત્રીવીરોરે	
મારો પાપીઓને પસકમાં ઠાર.	સંઘામે૦
કૂદી દૂશ્મનોને મારી કરો પાર.	સંઘામે૦
સિંહ સામે એવા વશનો શો બાર.	સંઘામે૦
જુઝી દેશ હીતે શુરા ક્ષત્રીવાર.	સંઘામે૦
દાખો સાચુ ક્ષત્રીપુત્રનું રધીર.	સંઘામે૦
આવે સમે જીવ સંભાળે કંગાળ.	સંઘામે૦

સત્યે સાય થશે જગત કૃપાળ.	સંગ્રામે૦
ચાલો હોઠો ચઢો બોલો વીરરાજ.	સંગ્રામે૦
જ્ય ભરતભૂમીનો જ્ય આજ.	સંગ્રામે૦

સાહે૦—

૮૮

ધીરજ ધારો ધારો ધારો સખી	
શોક ન કરમાં આણુ—લગીર મર્નવારો.	વા૦
કાઈતું કથન નહી કાન ધરે સખી	
આને શું કહેવાય.	લગી૦
કહણુ કાળજી રાખીએ ખંડેની	
સંતોષે સંખાળ.	લગી૦

સાં૦—

૮૯

લાચારી ધારીરે અરે જો ઇશ્વર.	સા૦
છો દુઃખ દરતા, દિવમાં ડરતા, રમરતાં, ટળતા	
નરડરને ત્રા કારી કારીરે.	સા૦
પંજર પડીયો દંસ દહેલો, પાપ નડયાં પૂરવા આખર	
રડતાં કૂટતાં ખુરતાં હાય હારી હારીરે.	સા૦

સા૦—

૯૦

શાન્ત થારે બેન, શું ક્યાટથી વળે	
અમરાટથી શું શુભવંતી તાપને ટળે.	શાન્ત૦
દશાની દાઢમાંથી, નહી કોઇએ ખસે	
સદા સુખી કે નીલ દુખી કોઇના દીશે.	શાન્ત૦
રાય રંઝ સર્વને દશા દયાવતી	
હારીગીરી ન કોઇ ભાગ્ય સાખી માલતી.	શાન્ત૦

સં૦—

૯૧

બહાલી કેમ વિપત આમ સહજ વીસર

ક્ષત્રીવીરનાર કેમ દીલમાં ડર.

બહાલી૦

ક્ષત્રી વર પુત્રી મહેલ માંડિ ઉછરી

પામી વીર નાય નાય આશ સૌ ફળી.

બહાલી૦

હા હા પણ હાત્ર હાત્ર આશ સૌ ટળી

જેની. જેની, સુખણી ટળી, દુખણી બની

હાય શું કર.

બહાલી૦

સં૦—

૯૨

કંઈ વીણ હાય હું છું હેરાન, જળ વીણ મીન સમાન. કં.

રવાનીની સંગે બાગ બગીચે, રમતી હું રાગને રંગ

સુના બાગ બગીચા નીહાળી આગ હોં છે અંગ. કં૦

બગી લાકડાં થાય કાયલા કાયલા બગી થાય બાળ

પ્રેમ અમિતી જે બજે તે નહી કાયલા નહીં રાખ. કં૦

બાલાળી ભલી વેદનાં કે જીવ જતાં છુટાય

નિયોગ બાલે હાય વીંધાતા જીવાય કે ન મરાય. કં૦

કર્માદેવી-કુ૦ કુ૦— ૯૩

કુંવરી કુંવર કોડાગણા છે માગા માજી હાય હાય

આજે રડો કેમ માતજી ઉર જોઈ ઉભરાય. કુંવરી૦

આમ કરે છે બા કેમ તું પીળ્યા શું તને તાત;

તાત તમારા પાછા થયા વંદી બાળુડાં વાત. કુંવરી૦

કર્મા૦ સા૦— ૯૪

ઝટ ઝટ ઝુકો કેસરીઆ કરવા.

૧૨વાર સ્નેહ ગાર ગાર માર માર કર પાર રે. ઝં
શુ ક્ષત્રિને જાણનારી વશ મ્નેહ ને રહેનારી
શીત આગથી ઝરનારી કોઈ કાળે ન ચાલે. , ઝં

જયચંદ્ર—

૯૫

આજથી ન દુષ્ટ દેશે નામ માહારં ફરી
ટક ટક જ્યાં દઈ ભોગવે કયો હાથે કરી. આં
ખારમાં ખુવાર થઈ કહું સાર વિસયો
આ નાતાર પાસે પડી સાર નીસયો. આં
અપકાર પડ્યો આખરે ના લલ્લા ભેદ હા
હવે ભાગ્ય હીન વસુ કયાં જઈ અહા. આં
ધર્મને ઘોઈ પીધો ને નાખી જાળ આ
થવાની સાચે આ દશા માન્યેથી હાથ આ. આં
દુરજનની દેસ્તી હાય કરી અપકારી કરી
ભગવાન કોઈ ભવે ભેટાડે કીર્તી સુંદરી આ. આં

જયચંદ્ર—

૯૬

કયો મે પાપ કરી ગતી કેવી થનારી
પ્રગટ્યો પશ્ચાતાપ કોડે નિચ ખુદી પડ નીવારી. ગં
માત ભૂગિ મ્નેહ કાંધી સૂર બ્રાતાઓ સંહારી
વંચ વાણી વીસારી. કયં
તુંક શાહાખુદિન તેડી ઝાંઝી હામે ઝેર ઝરી
મતી શી થઇ મારી. કયં
અદેખાઈ સર્પ પાળી આ રળ્યો હું અવિચારી
ડીલી લિધી રે કાળી. કયં

વીર પૃથિરાજને ને સગરસીંહને સતાવી

માત ભૂમી રંડાવી.

૬૧૦

માત જમુના ખેળે તારે પાળી આજે દેહ મારી

લેજે લેજે ઉદ્ધારી.

૬૧૦

પૃથિ—

૯૭

હા યયા ના હાત મારા હાત હે હરી

સ્વયંદશાળી દીકરી દગ્ધિતા વરી

૬૧૦

ઉશેટી ને ઉત્સાહ ને ને સાધનો હરી

સંપત્તી અદેખાઈથી છટ યાત્રી નીસરી.

૬૧૦

ભુમીપતી હું હાયપતી કાયનો નથી

પૃથ્વી પતીને પાય દેવા ભોંયનો નથી.

૬૧૦

ફે કેન્ના અંત આશરે કેદિ આ કાયા નમે

પ્યારી પ્યારી ભૂમી ભૂમી જીમથી જરપે.

૬૧૦

તોયે સ્વતંત્ર મન માઈ દુર દેશમાં જમે

મારાં ભુમી માત ભુમી સ્વર્ગમાં રમે.

૬૧૦

સૂર્ય સોનાનો ઉગે ત્યાં વાયુ મુગંધી વહે

ના ના તારા ભાગ્યમાં નહી જીવ સું કહે.

૬૧૦

ખેડીનો તો ખાર કાંઈ મણતીમાં નથી

પરતંત્રતાનો ખાર ભાષ વેઠાનો નથી.

૬૧૦

ધાર તુચ્છ રાજ પાટ માલને મતા

હાય મોટો તોટો તારો છે સ્વતંત્રતા.

૬૧૦

પૃથિ—

૯૮

મારી પ્યારી અરે શુ કરતી હશે નીરવિના માછલી મુઝાતીહશે. ૬૧૦

મનથી ખડી કરી આકૃતી માહારી બાલી નયન નીર બરતી હશે. ગા.
 સંભારી સંભારી નમ ગુચ્છ રાગ નાગ રટતી હશે. ગા.
 નવ ગણકારી સખી વચોએ રાત દીવસ દાય દાય રડતી હશે ગા.
 અકર્ણ જઈ આગ બગીચે પાકી પાકી પડતી હશે ગા.
 નીદ્રામાં પશુ નાચ નીહાળી જાગી ઝગકતી ચગકતી હશે ગા.
 આ નિરભાગી રંક કરમમાં છાગવું રતન નહી સંજયુ હશે. ગા.

સ્ત્રીઓ—

૯૯

નજર કરી જરી માતા આશિષ અમને દે
 આળક તમે આળક સકળ આ ચરણ સરણ દરીએ દેઈ દુર;
 આપદા તું જંગમ કલ્પવૃક્ષ સંકટ લે હરી. નજર૦

સં૦—

૧૦૦

પ્રથમ ખૂશ સદા રાખેરે ભગવાન કૃપા વાન
 દુઃખિઆ મરી થાઓ સુખીયા બધાં. ખ.
 ધ્રુમતી વહેતી નીતી નદિયા રહેતો આનંદ આનંદે રંગ રંગ
 રંગ મચ્યો રાગ અને રંગ પ્રભૂજી પ્રસાદે નિત આનંદ આનંદ થાયે ખુ.

સં૦—

૧૦૧

હુંતો થઈ રહીશ તારી નાથ સદાની દાસી,
 સાથે રહીશ સ્વામી નાથ સાણા સ્વર્ગના વાસી.
 મોતે રંડાપો દીવો ભરત ભૂમીને મને.
 તોયે અગ્નિ સાહાયથી ભરથારને બેટીશ જઈ
 પાપી દુઃખ ભાગ્ય તારું વળવાનું અહીં કાંઈ નહીં
 દુઃખિ દંપતી નક્કી થાશું સુખી સ્વર્ગનાં વાસી.

હે દયાળુ દેવ આજે દાસી આધારે તારા
કરુણા નિધિ માત્ર એ છે પ્રીતમ દર્શનની પ્યાસી.

સધાળાં—

૧૦૨

કાલાડગે ખાર રાખી જીવે સાર કુસંપીને કળ આવા મળનાર
કુસંપ કૌવચ જે જન એજે કાયર કાયર થઈને છેવટ
વળુ મેલે નકી મરનાર.

ભૂલી ચૂકી ભાનજે ખારીલા હેવાન રહે
જેયંદ સમાન તે દુઃખ પામશે રાખે સંપ જે પામે જંપ તે
નાશની નિશાની એ નક્કિ આ કુસંપ છે
સંપથી સદાય જંપ સંપથીજ જંપરે.

